

ADORMIREA MAICII DOMNULUI

CALEA DESĂVÂRȘIRII

Revistă de spiritualitatea și de cultură creștină a Societății
„EPISCOP DR. IOAN SUCIU”

Anul XVII Nr. 7-8 (199-200) iulie-august 2010

Criza și valoarea persoanei umane

Criza economică mondială se face tot mai mult simțită. Cauzele acestei recesiuni economice le cunosc sau nu le cunosc deplin marii economiști de nivel mondial. Antidotul situației tot ei ar trebui să-l știe..

Noi nu suntem economiști, nu știm nici să analizăm cauzele și nici nu știm da soluții, dar peste toate amenințările și nesiguranța zilei, încercăm să vedem omul în valoarea lui. Și aceasta pentru că nu persoana este cauza situație dificile prin care trece, ci sistemul. Credința joacă însă un rol considerabil. Adevărat, ea nu înlătură neliniștele, nici îndoielile, dar dă omului forța interioară să poată depăși o situație care pare fără ieșire.

Somajul este o întâmplare în viață, afectează însă dureros pe cel în cauză. Un tată povestește că *„nu poate să-și ascundă rușinea ce o simte, teama de a citi în ochii copiilor decepția, în ochii soției deznădejdea...”*. De aici este numai un pas până la o criză conjugală. E greu ca șomerul să iasă singur dintr-o astfel de situație. Familia trebuie să-i fie aproape: un cuvânt bun, încurajator, o masă plăcută îl va face să iasă din gândul stăruitor al eșecului. Singurătatea șomerului este inimaginabilă, a-l lăsa izolat înseamnă a-i face mult rău.

Prietenii adevărați pot ajuta foarte mult persoana care este nu numai în căutarea unui serviciu, dar și a imaginii sale pozitive. Ei îi vor aminti cât de apreciat a fost, competența sa, vor sublinia calitățile umane pentru care este prețuit și vor găsi cuvinte și gesturi încurajatoare. De asemenea, e bine ca orice persoană care se găsește într-o astfel de dificultate să aibă conștiința că aparține unei comunități care-i apreciază valoarea. Și comunitatea Bisericii noastre Catolice trebuie să se facă simțită prin bunătate, iubire și atenție față de cei ce trec prin necazuri și suferințe de orice fel, dar și de cei loviți de duritatea crizei.

În perioadele de criză sau în orice greutate întâmpinată în viață, atitudinea noastră depinde de trecutul nostru, de educația, de capacitatea de deschidere spre nou, de nivelul de înțelegere și adesea de nivelul intelectual. Puțini sunt cei care găsesc azi forța necesară de a depăși dificultățile și, astfel, depresiile sunt numeroase. Și aceasta pentru că mulți din generația adulților de acum nu au cunoscut și nu cunosc cuvintele lui Isus: *„Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”*. Cunoscându-le, în unire cu Cristos, ar putea să înfrunte fără a se clătina relele și furtunile vieții.

Cum va continua criza mondială e greu de gândit, are atâtea componente... Se poate vorbi de criza economică, cea simțită dur și imediat. Dar se poate vorbi și de o criză ecologică, de o criză a civilizației, de cea morală. De-acum toate ne ating... Și la baza tuturor e îndepărtarea de Dumnezeu, de Biserică și de doctrina Bisericii.

În urmă cu trei luni, la Fatima, Papa Benedict al XVI-lea a făcut o comparație foarte sugestivă pentru timpurile noastre, pe care o preluăm la încheiere: Biserica este *„fereastră a speranței deschisă de Dumnezeu pentru că omul I-a închis poarta...”*.

CALEA DESĂVÂRȘIRII

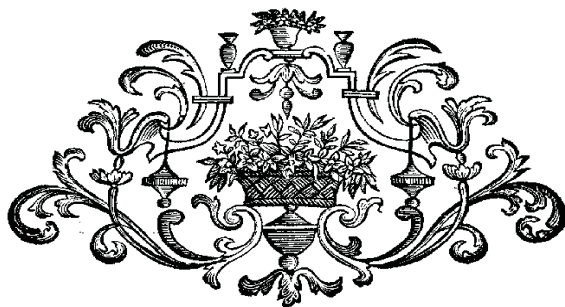
Despre mortificare

Mântuitorul, cum observă foarte bine Sf. Vasile cel Mare, zice mai întâi: „*să se lepede de sine*” și adaugă „*și să-mi urmeze Mie*”. Adică, dacă nu ne-am despoiat pe deplin de propria noastră voință, dacă nu înăbușim relele porniri din noi, vom întâlni mii de piedici și mii de încurcături care ne vor opri de-a putea urma pe Isus Cristos. Trebuie deci să ne curățim mai întâi calea... E temeiul nu numai a desăvârșirii, dar și a întregii vieți creștine.

Părintele spiritual

din Alfonso Rodriguez, SJ

“Calea Desăvârșirii Creștine”, vol. I,
Oradea 1933

SUMAR

Editorial.....	2	Pagini bilingve.....	10
Râvnește și fii atotputernic!.....	4	Un popas.....	13
Sfântul Ieronim.....	5	O mie de ani de rugăiune	
Dr. Valeriu Hetco, protopop		la Solesmes.....	15
al Beiușului.....	7	Comoara catacombelor romane....	20

Râvnește și fii atotputernic!

- Veșnica actualitate a rugăciunii -

Rugăciunea îmi dezvăluie o măreție tănuită în mine. Mă adresez Cauzei Prime a întregului univers și colaborez astfel la împlinirea Voinței divine. Prin rugăciune devin *colaborator* al lui Dumnezeu. Rugăciunea este *atotputernicia* omului. Este singurul fel ca să devenim preaputernici fără să ne pierdem micimea și mizeria. Minunat paradox: suntem atotputernici dacă stăm în genunchi, cu mâinile împreunate sau în cruce.

Când e un incendiu, azvârli apă; când e boală, dai doctorii; când vrei pâine, semeni grâu; când vrei împlinirea tuturor, atunci te rogi. Aceeași lege care te silește să semeni dacă vrei rod, să arunci apă pe casa incendiată dacă vrei stingerea focului, poruncește să te rogi dacă vrei împlinirea unui lucru, fie că este după măsura putinței omenеști de realizare, fie că este superioară. Vrei efectul? Pune cauza!

Rugăciunea este Cauza între cauze. „Cereți și vi se va da”, „Cerule și pământul vor trece, cuvintele mele nu vor trece”.

Într-o nebănuită orânduire

dumnezeiască, rugăciunea a fost așezată între cele mai mari puteri ale lumii create, singura care răzbate lucrând și asupra lumii increate, asupra lui Dumnezeu. De aceea Donoso Cortes, una din gloriile literare ale Spaniei din veacul trecut, spunea: „Cred că aceia care se roagă fac mai mult pentru lume decât aceia care luptă. Ultima zi și ultima oră a universului cred că va fi aceea în care Pământul nu va înălța spre Ceruri nici o rugăciune”.

Ep. Ioan SUCIU

(va continua)

Sfântul Ieronim

(347-420)

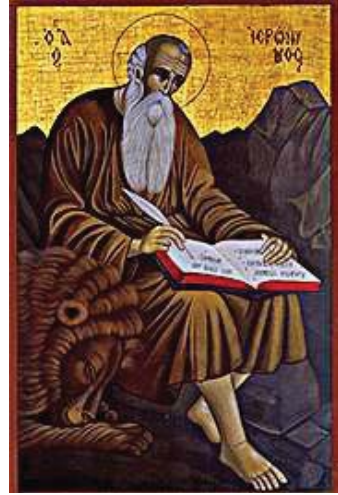
Sfântul Ieronim este o stea de primă mărime pe firmamentul Bisericii creștine din secolul al IV-lea, alături de Ambrozie (340-373), Augustin (354-430), Sfântul Ioan Gură de Aur (344-407), Sfântul Vasile cel Mare (330-379), Grigore de Nazians (328-389) etc.

Născut la Stridon, în Dalmația, a studiat la Roma. În perioada 374-382 a vizitat Țara Sfântă unde devine un înfocat al studiului limbii ebraice. Reîntors la Roma în 382, Papa Damasus (366-385) îl numește secretar, rugându-l să revizuiască textul latin al Bibliei spre a fi confruntat cu textul ebraic și grecesc.

Între anii 386-420, Sfântul Ieronim, pentru limba sa frumoasă, numit „Cicero”, termină de tradus Sfântul Scriptură în limba latină. Traducerea Sfântul Ieronim, numită „Vulgata”, devine textul oficial al Bisericii Catolice. „Vulgata” a fost recunoscută oficial de Biserica la Conciliul Ecumenic Tridentin (1543-1564).

După terminarea traducerii Bibliei, s-a preocupat de organizarea vieții ascetice din comunitățile religioase de bărbați și femei.

În legătură cu timpul petrecut de Sfântul Ieronim la Betleem, creștinii au păstrat un dialog între Ieronim și Pruncul Isus:

În peștera în care s-a născut Isus Cristos, Sfântul Ieronim a trăit mai mulți ani. Într-o zi I se roagă cu multă evlavie Pruncului Isus, adresându-i cuvintele următoare: „Prunc Dumnezeiesc, cum aş putea să-ți răsplătesc că, pentru a mă face fericit, Te-ai născut într-o peșteră rece și întunecoasă și ai suferit atât de mult pentru mine?” Răspunsul a fost: „Laudă pe Dumnezeu și preamărește-L prin cuvintele: <<Mărire lui Dumnezeu în Ceruri!>>

- „Dar eu vreau să-ți dau ceva, Prunc Divin, vreau să-ți dau toți banii mei”, răspunse Sfântul.

- „Dă banii săracilor și va fi cum mi i-ai fi dat Mie!”, spuse Pruncul Isus.

- „Așa voi face”, spuse Sfântul.
(continuare în pag. 6)

(urmare din pag. 5)

„Dar aş vrea să-ţi dau Ție ceva, altfel, mor de durere”.

- „Dă-mi păcatele tale. Vreau ca să le am ca să le pot ierta”. Sfântul Ieronim începe să plângă. Apoi îi spuse Pruncului Divin:

- Prunc Divin, ia-mi tot ce este al meu și dă-mi ce este al Tău”.

Astfel, spune Tradiția, sfârși convorbirea dintre Isus și Sfântul Ieronim.

Îți spun un lucru pe care-l știu, iar profetul Osea l-a profetizat mai demult: „Ascultați cuvântul Domnului, voi, copiii ai lui Israel, că Domnul stă la judecată cu locuitorii pământului, căci nu mai este credință, nici iubire, nici cunoașterea lui Dumnezeu în țară. Toți jură strâmb, mint, ucid, fură; săvârșesc fapte silnice. Pentru aceasta țara e în mare jale. Poporul Meu va pieri pentru că nu mai cunoaște pe Domnul, și Eu te voi uita pe tine și pe fiii tăi” (Osea 4, 1-7).

Mulți frați de-ai noștri sunt puși la grea încercare. Tu i-ai uitat? Te preocupi numai de ale tale. Ai uitat ceea ce Blândul Mântuitor a spus: „Ceea ce ai făcut celor în suferință Mie Mi-ai făcut. Tămăduiți pe cei neputincioși, înviați pe cei morți. Și intrând în casă, urați-i bine, zicând: <<Pace casei acesteia!>> Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește. Și pe ce dă de băut un pahar cu apă rece, adevăr grăiesc vouă, nu va pierde plata sa” (Mat. 10, 1-41).

Pr. I. ERDELI

Să ne rugăm împreună

La Sărbătoarea Adormirii și Înălțării cu trupul la Cer a Maicii Domnului

Fecioară preafelicită pentru acea bucurie, ce a simțit-o sufletul tău, aflând despre trecerea ta din viața aceasta la slava nesfârșită a cerului, dobândește-ne, te rugăm, harul ca noi toți să trăim așa încât să întâmpinăm cu bucurie moartea noastră.

Fecioară prea vrednică de iubire, care ai mângâiat pe sfinții Apostoli, mârniți pentru moartea ta, îndură-te de noi în necazurile noastre, dar mai ales în ceasul cel din urmă al vieții noastre.

Fecioară neprihănită, a cărei moarte n-a fost o urmare a păcatului, ci dragostei dumnezeiești, care a desfăcut precuratul tău spirit de orice piedică, așa ca slobod să zboare la îmbrățișările dumnezeiescului Fiu; dobândește-ne și nouă harul ca să sfârșim această viață cu un act de adevărată iubire către Dumnezeu, prin care să ne unim în veci cu El.

Ne bucurăm cu tine, Fecioară aleasă, pentru cinstea, ce trupul tău a primit-o de la Îngeri, când cu cântecele lor de laudă și de mărire l-au preamărit, căci el a fost chivotul cel vrednic de închinare, unde s-a întrupat Cuvântul lui Dumnezeu. O, Marie, dobândește-ne și nouă harul să ne păstrăm pururea curați pentru ca să ne putem bucura și noi în cer de tovarășia Îngerilor și a ta.

„Dr. Valeriu Hetco, protopop al Beiușului”

Sub acest titlu, autorii Dorin Valeriu Domuța și Valeriu George Domuța recompun biografia Pr. Valeriu Hetco, protopopul greco-catolic al Beiușului (1913-1948), o viață de preot trăită în prima jumătate a secolului al XX-lea, bazându-se pe informații de arhivă și bibliografice, pe însemnări memorialistice, dar și pe informația directă, autorii fiind nepoții personajului principal.

Apărută în Galaxia Gutemberg, 2009, cartea „Dr. Valeriu Hetco, protopop al Beiușului” ne aduce în prim plan portretul unui preot ilustru care a trăit într-o lume mai ordonată și cu mai puține încrâncenări și fanatisme ca cele din lumea noastră de azi. Autorii reușesc să creeze punți de legătură între ieri și azi, pentru că omul și preotul V. Hetco face parte din rândul acelor care, prin tot ce au fost, trec dincolo de timp ca modele ale perfecțiunii.

Volumul cuprinde, cronologic, viața Pr. Valeriu Hetco (1877-1959) în nouă capitole: „Introducere”, „Familia”, „Copilăria”, „Școlile”, „Căsătoria”, „Copiii”, „Capelan la Oradea”, „Protopop la Beiuș”, „În România Mare”, „Diktatul de la Viena și anii de război”, „După război” și „Anii de prigoană”. Este deschis de „Cuvântul înainte” al P.S.S. Virgil Bercea și de „Către cititor”, pagină semnată de Dl. Blaga Mihoc. Preasfinția Sa situează viața preotului V. Hetco într-un trecut al Bisericii

noastre, demn și exemplar, din care nu a lipsit „*martiriul de credință care face cinste oricărui român*”, și oferă tinerilor de azi un model de urmat. Dl. Blaga Mihoc convinge pe cei care vor citi volumul că „*V. Hetco este unul dintre cei mai merituoși preoți greco-catolici, un adrvărat erou al locului, căruia autorii acestei cărți îi ridică acum un monument de recunoștință, o statuie spirituală...*” Addenda, scrieri ale Pr. Hetco și facsimilele cât și pagina bibliografică încheie volumul.

Înregistrările existente atestă faptul că Valeriu Hetco face parte dintr-o familie care numără în urmă câteva generații de preoți.

Preotul Vasile Hetco, tatăl lui Valeriu Hetco, moare de tânăr, Maria, mama, și bunicii au vegheat asupra creșterii celor trei copii orfani. Educația lor nu a fost lăsată la întâmplare, dimpotrivă, le-au format de timpuriu, cu dragoste și răbdare, o disciplină morală, asigurându-se totodată de maturizarea lor interioară.

Dar calitatea umană se validează numai prin efort și încercări, pe acestea viața le cere fără încetare, însă, e adevărat, ele au darul de a reliefa tot ce este bun în noi. Pentru V. Hetco efortul și încercările au început timpuriu...

Liceul Ordinului Premonstratens urmat la Oradea i-a creat un fundament solid de credință și cultură, forța sufletească ce l-a însoțit întreaga viață,

(continuare în pag. 8)

(urmare din pag. 7)

aceștia fiind anii hotărâtori ai formării personalității. Academia Romano-Catolică de Teologie din același oraș i-a desăvârșit-o. Aici a avut profesori dintre cei mai distinși și înțelepți, care vedeau în fiecare tânăr o individualitate și se aplecau atent asupra trăsăturilor lor caracteristice, deschizându-le continuu studenților noi orizonturi ale culturii umaniste care îmbogățește spiritul și dă armonia și echilibrul interior. Aici și la Seminarul Greco-Catolic a fost apreciat „atât pentru inteligența și silința la învățătură, cât și pentru caracterul deosebit” Învățat de timpuriu să-și deschidă sufletul, mai târziu, ca preot, inima lui a putut cuprinde o lume. Și lumea preotului era Biserica și familia de-acum întemeiată.

De la prima treaptă avută în calitate de preot, capelan la Catedrala „Sf. Nicolae” din Oradea, și până la cea mai înaltă, cea de canonic, deasupra doctoratului în Teologie, obținut la Universitatea din Budapesta, a tuturor responsabilităților și a tuturor distincțiilor, se remarcă neconținut *preotul*.

În viziunea sa, preotul care a înțeles să fie el însuși, este schițat în două cuvântări, cele de început de drumuri: la instalarea de capelan la Oradea și la cea de protopop al Beiușului. În prima accentul cade pe „*iubirea*” pentru credincioși și Biserică, ca nici un suflet să nu se piardă și prin munca sa „*Sfânta Biserică să crească și să înflorească, după dorința lui Isus*”. În a doua,

se vrea un continuator al Sf. Paul, „*care s-a ostenit pentru lățirea Bisericii lui Cristos*”. Cerescului Părinte îi cerea înainte de toate să-i dea „*darurile Spiritului Sfânt*”, mai ales înțelepciunea, dar și alte daruri: prudența, umilința, blândețea, dreptatea, curajul, responsabilitatea și puterea de a fi „*pilda cea bună și edificatoare pentru credincioșii mei*”. Toate înfăptuirile spirituale și materiale al Protopopiatului erau gândite să se realizeze având ca puncte de sprijin *iubirea, sinceritatea și încrederea* dintre preot și credincioși.

În adevăr, ca preot a iubit Biserica cu iubire filială. La început la Oradea, apoi la Beiuș, a desfășurat o bogată activitate pastorală, dar și socială și obștească, prin care Biserica Greco-Catolică se făcea simțită în societate și prețuită. Stăpân pe arta cuvântului, de la amvon „*predica Apostolilor mai răsuna încă*”, deschizându-le credincioșilor o înțelegere deplină a adevărului evanghelic și învățându-i să trăiască o viață autentic creștină.

Parohul și protopopul din Beiuș avea de îndeplinit însă și alte numeroase obligații: coordonarea și supravegherea activității parohiilor, vizitele canonice, îngrijirea școlilor confesionale, înființarea, organizarea și îndrumarea „*Reuniunii Mariane*”, care s-a remarcat prin acțiuni ce rivalizau cu Oradea, organizarea de „*Misiuni*” și, desigur, permanent,

(continuare în pag. 9)

(urmare din pag. 8)

familia, soția și cei nouă copii.

Cartea depășește stricta biografie a protopopului de Beiuș. Realitățile istorice, sociale și culturale ocupă numeroase pagini, cu deosebire cele care se referă la Bihor și Dieceza Greco-Catolică de Oradea, cea mai bogată din întreaga Mitropolie, la cele două Războaie Mondiale și anii interbelici, la Ordinele călugărești, Ordinele Franciscan, Asumptionist și Frații Școlilor Creștine au fost aduse în Dieceză de Ep. Valeriu Traian Frențiu, remarcându-se prin roade spirituale excepționale, la relațiile interetnice și interconfesionale. Firul istoriei continuă cu anii de prigoană ai Bisericii Greco-Catolice, după scoaterea ei în afara legii prin Decretul 358 din 1 decembrie 1948, cu falsa unire a celor două Biserici, „*ofensiva anticatolică sistematică statul român a început-o, fapt deosebit de regretabil, imediat după Marea Unire*”. Toate acestea vin să întregesc cunoașterea unei vieți și să explice opțiunile și deciziile preotului și protopopului.

În primii ani ai secolului al XX-lea Oradea a cunoscut „*o prosperitate fără precedent*”, sunt anii în care se ridică cele mai valoroase construcții dintre care, impunător, „Palatul Episcopal Greco-Catolic”, ctitoria Episcopului Demetriu Radu, unde a fost găzduită familia regală în 1919. Dar Oradea a fost „*în același timp și un important centru cultural*”, și așa a rămas și după Marea Unire. Există o intelectualitate românească, exista revista „*Familia*”, exista Preparandia

Greco-Catolică (Școala Normală), Seminarul, apoi Academia Teologică. Beiușul tindea să devină al doilea Blaj, era și el un important centru spiritual și cultural, cu renumitele lui școli, Liceul „Samuil Vulcan” și „Liceul de Fete Român Unit”, cu reședința episcopală și cu vestita stațiune Stâna de Vale, proprietatea Bisericii Greco-Catolice. Dar mai ales existau mari personalități, dintre care de cele mai proeminente sunt ale Episcopilor greco-catolici: Demetriu Radu, Valeriu Traian Frențiu și Ioan Suci (un singur exemplu este edificator: în timpul Primului Război Mondial, Mitropolitul greco-catolic și întreg episcopatul au refuzat să semneze o declarație de condamnare a României și de fidelitate față de Ungaria, în timp ce episcopii ortodocși V. Mangra, M. Cristea și I. Papp au semnat acest act).

Biserica Romano - Catolică aducea ea însăși o tradiție culturală de mare prestigiu, școli și societăți culturale sprijinite și susținute de generații de Episcopi. Acest context îl stimulează pe Pr. V. Hetco, dorința de cunoaștere îl face un pasionat cititor, stăpânește cuvântul vorbit și scris, paginile rămase, mai ales predici, notițe autobiografice, dar și portrete - deosebit de bine alcătuit este cel al Episcopului Demetriu Radu - sunt dovada unei gândiri exacte și logice, a sensibilității, fiind expresia unui adânc personal.

Acest adânc personal creștin a dat echilibru tuturor acțiunilor sale. Din iubire față de țară a participat la marea Adunare de la Alba Iulia,

(continuare în pag. 12)

PAGES BILINGUES

Association des Amis de l'Église Gréco-Catholique de Roumanie

„C'est ce que derange qui fait vivre”

Cardinal Alexandru Todea

Bucarest

Novembre 1992 - Convoi avec les Meusiens

(Jacques, François A. et François B., Jean-Luc et Bernadette)

Un nouveau convoi humanitaire de deux véhicules lourdement charges, un de Troyes/ Fournaudin, avec Jacques et François, et l'autre de la Meuse, avec François Berthold: une „ Offset” de 400 kg, avec toutes les fournitures et accessoires pour deux ans de fonctionnement, et le précieux technicien, Jean-Luc Facheris pour l'installer, 200 kg de lait en poudre, 220 kg de médicaments, des vêtements, des cartons de produits d'entretien et alimentation variée, des livres religieux, des calices, un frigidaire, des armoires, un équipement de chirurgie dentaire complet: plus de 4 tonnes a distribuer au fil des étapes!

Départ en convoi de Dieue (Meuse), C.B. branchées, a 5 h du matin. Arrivée lendemain a minuit a **Baia Mare**, dans la nuit noire. Une bonne âme - un „ange greco-catholique” - les conduit droit a l'évêché et repart a pied a l'autre bout de la ville ou il avait été pris a bord: un miracle!

Jean-Luc installe l'Offset, Jacques et les deux François abordent avec Mgr. Mureșan l'éventualité de l'accueil de séminaristes roumains au mois de juillet '93 des familles françaises.

En queques mois, les choses ont change: le nouveau réfectoire est mis en service, le chantier de la cathédrale avance, le toit est pose. Il y a cette année 96 séminaristes, dont 37 nouveaux, et les jeunes sont de plus en plus serres dans les dortoirs exigus. „*On se croirait a la prison de Metz!*” dira Jean-Luc.

Cluj, 150 de séminaristes, et 160 a **Blaj**, on aimerait bien voir autant de vocations en France! Un jeune prêtre, le père Ioan Mitrofan, est arrive de Rome pour remplacer le bon père Lupea. La restauration des bâtiments est en cours. Le Cardinal se repose a Reghin, il commence a parler et dit sa messe tous le jours.

Sur les conseils d'un routier „cibiste” français qui conduit un semi-remorque de cigarettes, ils ne roulent pas nuit, c'est trop dangereux, les agressions sont fréquentes. Mieux vaut s'arrêter a Călimănești, dans un hôtel „de tourisme!” copieusement dégradée... , un souvenir souvent évoque par la suite!

Retour par **Lugoj**, ou ils déposent quelques colis, puis Turda, ou ils arrivent avec 10 litres de gas-oil dans le réservoir... Les amis roumains se mettent en quatre pour trouver les 20 litres nécessaires: *encore un coup des anges greco-catholiques!*

(a suivre)

„Ceea ce ne deranjează ne face să trăim”

Cardinal Alexandru Todea

București

Noiembrie 1992 - Convoi cu cei din Meuse

(Jacques, Francois A. et Francois B., Jean-Luc et Bernadette)

Un nou convoi umanitar cu două vehicule încărcate cu mari greutăți, unul din Troyes/Fournaudin, cu Jacques și Francois, și altul de la Meuse, cu Francois Berthold: un „Offset” de 400 kg, cu toate furniturile și accesoriile pentru a funcționa doi ani, și un tehnician competent, Jean-Luc Facheris, pentru a-l instala, 200 kg de lapte praf, 220 kg de medicamente, îmbrăcăminte, cutii cu produse de întreținere și felurite alimente, cărți religioase, potire, un frigider, dulapuri, echipament chirurgical stomatologic complet, mai mult de 4 tone de distribuit.

Plecarea convoiului de la Meuse, la ora 5 dimineața. Sosirea la **Baia Mare**, în ziua următoare la miezul nopții, într-o noapte întunecoasă. Un suflet bun, un „înger greco-catolic”, i-a condus direct la Episcopie, apoi s-a înapoiat pe jos până la celălalt capăt al orașului de unde l-au luat cu mașinile: un miracol!

Jean-Luc a instalat Offset-ul, Jacques și cei doi Francois au discutat cu Mgr. Mureșan eventualitatea de a fi găzduiți seminariști români în luna iulie '93 în familii franceze.

În câteva luni lucrurile s-au schimbat: noul reflector este pus în funcție, șantierul Catedralei înaintează, acoperișul este pus. În acest an sunt 96 de seminariști, dintre care 37 sunt noi; și tinerii sunt din ce în ce mai îndesați în dormitoarele prea mici. „*Se pot crede în închisoarea din Metz!*” spunea Jean-Luc.

Cluj, 150 de seminariști și 160 la **Blaj**; ne-ar plăcea să vedem tot atâtea vocații în Franța! Un preot tânăr, Pr. Ioan Mitrofan, a sosit de la Roma pentru a-l înlocui pe bunul Pr. Lupea. Restaurarea clădirii este în curs. Cardinalul se odihnește la Reghin, a început să vorbească și celebrează zilnic Sf. Liturghie.

La sfatul unui șofer francez care conduce o semiremorcă cu țigări, ei nu au condus noaptea, este foarte periculos în timpul nopții, agresiunile sunt frecvente, au preferat să se oprească la Călimănești într-un hotel „pentru turiști!”, foarte degradat, o amintire evocată adesea!

Înapoierea prin **Lugoj**, unde au lăsat câteva pachete, apoi Turda, unde au sosit cu 10 litri de benzină în rezervor... Prietenii români s-au pus în patru pentru a găsi 20 de litri de benzină necesară: „*încă o dată îngerii greco-catolici...*”.

(va urma)

(urmare din pag. 9)

semnătura lui găsindu-se pe Actul Unirii. Bunăvoința și bunătatea pornite din inimă erau definatorii în relațiile cu oamenii, ceea ce a dus la relații sincere, în respect și considerație, cu toți cei de altă naționalitate sau confesiune, maghiari sau evrei, cu ortodocșii, în toate conjuncturile istorice ale unei jumătăți de veac. Toate acestea au făcut să fie solicitat a face parte din numeroase structuri administrative.

Pentru tot ceea ce a fost ca *preot și om*, s-a bucurat de prețuirea Episcopilor D. Radu și Valeriu Traian Frențiu prin încrederea și promovările acordate pentru „*activitatea pastorală susținută și rodnică, cinstea și capacitățile de organizator*”, dar s-a bucurat și de prețuirea celor care l-au cunoscut. Acordarea Ordinului Steaua României a încununat o viață dăruită Bisericii și semenilor, adesea picurată cu jertfe.

A trăit credința Bisericii indiferent de condiții, favorabile sau potrivnice, i-a fost loial în anii „*de emulație, cu roade spirituale nemaiîntâlnite [...] în care credincioșii începuseră să trăiască o viață creștină conștientă și profundă, după modelul creștinilor din Apus, atât de potrivit spiritului latin*” (Dorin Valeriu Domuța - Valeriu George Domuța, „Dr. Valeriu Hetco, protopop al Beiușului”, Galaxia Gutemberg, 2009, p.87). Dar și în anii de persecuție ai Bisericii Greco-Catolice, suprimată violent 1948. Silit să elibereze casa parohială, se stabilește la Oradea unde, în mijlocul familiei, își petrecea „*majoritatea timpului în rugăciuni,*

lecturi și meditație, ducând și pe mai departe o viață spirituală intensă” (Op. cit. p. 128).

Măsura suferinței trăită de Pr. Hetco pentru nedreptatea la care a fost supusă Biserica Română Unită cu Roma noi nu o putem cunoaște, dar știm că ea a însoțit viețile preoților și greco-catolicilor. Părintelui Hetco i-a fost inima grea, a simțit adânc durerea, dar nu și deznădejdea, căci preoții noștri știau, chiar și în zilele cele mai negre, când orice speranță părea pierdută, că după întuneric urmează lumina...

Recomandăm lectura cărții „*Dr. Valeriu Hetco, protopop al Beiușului*” tuturor celor care vor să cunoască pagini din adevărata istorie a Bisericii Unite cu Roma și a Bihorului, tuturor celor cărora le place să gândească și nu primesc ca adevăr orice neadevăr. Îi asigurăm de obiectivitatea conținutului, căci autorii au reușit să-și controleze explicabila „*implicare emotivă*”. Și-i mai asigurăm că vor avea satisfacția de a fi citit o carte bine gândită și bine scrisă, în care disciplina cuvântului este legată de disciplina gândirii, expresia este clară precisă și concisă. Dar, mai ales, vor cunoaște ce a însemnat și înseamnă Biserica Greco-Catolică, care, în cursul istoriei a cunoscut regimuri politice trecătoare, comunismul fiind distrugător, dar prin jertfele Episcopilor și preoților ei, oferă lumii credibilitate morală indiscutabilă. Cum trebuie să fie preotul în fața istoriei, o mărturisește viața Pr. V. Hetco.

Otilia BĂLAȘ

Un popas:

„Calea desăvârșirii” la al 200 - lea număr

Conciliul Ecumenic Vatican II (1962-1965) se înscrie în istoria Bisericii ca un eveniment de cea mai mare importanță.

Decretele (în număr de 12) și Constituțiile Conciliului (în număr de 4) au produs o profundă reformă în cadrul Bisericii, ele fiind de mare actualitate și azi. Astfel, Decretul privind mijloacele de comunicare socială („Inter mirifica”), din 4 decembrie 1963, se impune și acum atenției. Decretul scoate în evidență rolul presei, al cinematografului, radioului și al televiziunii ca instrumente de îmbogățire spirituală a omenirii. În acest sens, Decretul face următoarele precizări: „Sfânta Maică Biserica știe că aceste mijloace, bine întrebuințate, oferă neamului omenesc avantaje mari, întrucât contribuie mult la răspândirea și întărirea Împărăției lui Dumnezeu” (Conciliul Ecumenic Vatican II, Arhiepiscopia Romano-Catolică, București, 1990, p.39).

Mijloacele de comunicare socială trebuie folosite în așa fel, încât să promoveze binele, frumosul, progresul și îmbogățirea spirituală a omenirii. Presa este socotită a fi a patra putere în lume; în zilele noastre are o răspândire așa de mare, încât nu ne putem despărți de ea, e un mijloc extraordinar și de neînlocuit, care zidește, distruge, care

îmbucură și desăvârșește. În acest sens Documentul conciliar scrie: „În primul rând trebuie încurajate, în general, publicațiile oneste. Iar pentru a-i hrăni deplin pe cititori cu spirit creștin, se va crea și răspândi o presă specific catolică. Aceasta, editată și dependentă fie direct de autoritatea bisericească, fie de persoane catolice, să urmărească în mod deschis formarea, întărirea și promovarea unei opinii publice conforme cu dreptul natural și cu doctrina și morala catolică și să explice corect faptele care privesc Biserica” (Op.cit., p.43).

Papalitatea, în toate perioade istorice a apreciat rolul binefăcător al mijloacelor de comunicare socială. „E dureros că creștinii, neglijând mijloacele de comunicare socială, care, folosite de necredincioși, pregătesc ruinarea credinței”, afirma Papa Leon al XIII-lea (1898-1903). Iar un alt Papă, Pius al X-lea (1903-1914), face o afirmație extraordinară: „Dacă ar trebui să vând crucea mea pastorală, odăjdiile și mobilele bisericii ca să asigur existența unui ziar creștin, aș face-o”.

Biserica Greco-Catolică și marile ei personalități au înțeles acest lucru. Astfel, Timotei Cîpariu (1805-1884), în 1847 editează cea dintâi gazetă scrisă cu litere latine. George Barițiu

(continuare în pag. 14)

(urmare din pag. 13)

(1812-1893) este întemeietorul presei periodice românești. Amintim apoi rolul Blajului, cu „Unirea”, „Unirea poporului” și „Cultura creștină”. La rândul lor, toate Episcopiile Greco-Catolice tipăreau periodice lunare, (la Oradea, „Vestitorul”). Până în 1948, a treia duminică din Paresimi era rezervată presei bisericești, reluată tradiția după 1998. A urmat perioada 1948-1989 când Biserica Greco-Catolică e desființată. După 1989 a reluat totul de la început. În 27 iunie 1992, la Oradea, un grup de entuziaști scot „Vestitorul Unirii” (1-79, apoi, până azi, „Vestitorul”).

Facem acest scurt popas lângă „Calea desăvârșirii” care a ajuns la numărul 200.

E momentul să mulțumim celor ce ne-au sprijinit moral și material; printr-o rugăciune, Episcopului plecat dintre noi, Vasile Hossu, și P.S.S. Virgil Bercea, Episcopul nostru bun și drag. Mulțumim și cititorilor care, așteaptă cu nerăbdare, „Calea desăvârșirii” condusă de eminenta profesoară Otilia Bălaș, sufletul Reuniunii Mariane.

Tot pe această linie se înscrie reluarea revistei, „Flori de Crin” a prof. Teofil Băliban, ce apare trimestrial, editată de Vicariatul Șimleu Silvaniei (ajunsă la nr.28).

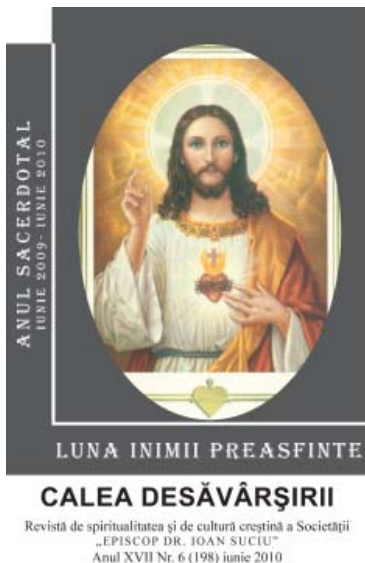
Înțelegem să sprijinim și să susținem publicațiile editate de Episcopia Greco-Catolică de Oradea și așteptăm și colaboratori tineri și devotați.

De patru ani ne bucurăm de Radio Maria, o rază de lumină pentru sufletul nostru.

Prin tot ce am făcut și intenționăm să facem în viitor, noi cei din generația care „a plecat”, încredințăm grija pentru ca cei tineri să continue munca de moralizare, de creștinare a generațiilor care, în mijlocul crizei, uită de moralitate și numai de petreceri, de o presă care nu face decât să combată moralitatea, de luptele politice și de afaceri este preocupată.

Cu toate puterile celor ce sunt tinerii greco-catolici, presa noastră trebuie să-și continue menirea. De la tineri vine nădejdea și instaurarea moralității, a cinstei în viața personală și publică.

Cu Dumnezeu înainte!

„O mie de ani de rugăciune la Solesmes”

Anul 2010 este un *An Jubiliar* - 11 octombrie 2009 – 12 octombrie 2010 - pentru benedictinii de la Abația „Saint - Pierre” din Solesmes (Franța), 1000 de ani de la întemeierea mănăstirii. Este o sărbătoare a Abației, a Ordinului, este o bucurie a Bisericii...

În mijlocul atâtor incertitudini și amenințări ce planează asupra lumii, o bucurie!

În Editorialul revistei „Lettre aux amis de Solesmes”, 2009 - 4, abatele Dom Philippe Dupont ne asigură că acest an va fi „*un an al harurilor de care Dumnezeu în marea sa îndurare nu ne va lipsi, dimpotrivă ni le va dărui din plin. Ele vor fi dăruite și credincioșilor care frecventează biserica noastră abațială în cursul acestui Jubileu. Ei se vor bucura și de Indulgența plenară pe care Sfântul Părinte, în bunătatea sa, a acordat-o*”.

Evenimentul este prezent în presa franceză și prin ea difuzat lumii. Ne-a emoționat titlul reportajului din „*Famille chretienne*”, nr.1691/2010, „*Mille ans de priere a Solesmes*” (O mie de ani de rugăciune la Solesmes). În adevăr, de când domnul Sable, cu gândul că-și salvează sufletul, a dat călugărilor mica biserică din Solesmes, de atunci, acolo, rugăciunea nu contenește. Ne putem imagina câtă laudă a adus lui Dumnezeu și cât bine oamenilor?

„*Noi avem conștiința de a fi un far în noapte*”, mărturisește Pr. Barbeau, maestru al novicilor și superiorul adjunct, despre Abația Saint - Pierre de Solesmes și călugării ei .

Istoria Abației înregistrează binele înfăptuit, dar și rănilor dureroase cauzate de Marea Revoluție Franceză sau de alte împrejurări nefavorabile. Călugării nu au fost tulburați însă și nu sunt nici azi când tendința tot mai secularizată a lumii este din ce în ce mai simțită. Ei sunt acolo „*pentru a mărturisi că Dumnezeu este Dumnezeu*”.

Ordinul Benedictin, căruia îi aparține Abația de la Solesmes, funcționează după *Regula* redactă în anul 529 de Benedict de Nursia (480-550), întemeietorul monahismului occidental, Sfântul patron al Europei. Benedictinii sunt cunoscuți în lume pentru munca lor deosebit de grea, pe care însă o fac cu perseverență și o duc la bun sfârșit. De aceea, despre cei care efectuează munci foarte solicitante, se spune că „*lucrează ca un benedictin*”. Mai sunt cunoscuți ca persoane foarte cultivate, care au avut în atenție vechile manuscrise, le-au salvat și le-au copiat și recopiat cu artă, dându-le lumii, ca traducători, ca fondatori de edituri, publicări de opere și reviste. Deviza benedictină este știută în toată lumea: „*Ora et labora*”

(continuare în pag. 16)

(Rugăciune și muncă). În atelierelor lor meșteșugărești, începând din Evul Mediu au introdus tehnologii necesare dezvoltării. Și nu trebuie uitată componenta civilizatoare a prezenței benedictinilor.

Abația, fondată în anul 1010, avea în urmă o istorie lungă în 1833, când devine abate tânărul preot Prosper Gueranger (1805-1875) care va restaura minunata abație și va face să renască moștenirea ei spirituală, aproape nimicită de Revoluția Franceză, încât azi, de pe toate meridianele vine lume să asculte aici muzica gregoriană.

Călugării de la Solesmes se consideră continuatorii Pr. Gueranger, cunoscut pentru carisma sa de fondator. Mai înainte de toate, „*dom Guernager a fost un om al Bisericii care a dorit să trăiască viața Bisericii în toate dimensiunile ei*”. A dorit și a reușit să dea viață tradiției monastice distrusă de Revoluția Franceză, a adaptat cerințele Sf. Bernard la timpurile moderne și a orientat mai mult călugării spre

preocupările intelectuale. A îmbogățit spiritualitatea benedictină, punând accentul pe cultivarea virtuților, de altfel, cele mai multe comune tuturor Ordinilor, dar și unele proprii numai lor. Tot el a fost cel care a intensificat spiritul de familie în comunitate și a perfecționat pregătirea tinerilor în perioada noviciatului.

Viața călugărilor de la Solesmes se desfășoară potrivit unui program sever: 35 de ore de rugăciune pe săptămână (cam 5 ore pe zi). Între rugăciune, muncă și odihnă este un echilibru perfect. De celebrarea solemnă a Sf. Liturghii este legat fiecare moment din viața călugărilor în cursul unei zile. Liturghia este un har, nu o obligație, și este cântată în întregime în muzica gregoriană (muzică liturgică inspirată din primele generații de creștini. S-a dezvoltat în secolele VI-XI pe tot cuprinsul Europei de Vest. Papa Grigore cel Mare (540-604) a avut un rol considerabil în dezvoltarea și impunerea cântului gregorian). Sufletul și vocea sunt în acord, se caută să se interiorizeze textul. Pătrunderea lui se exteriorizează și în ținută: în picioare, în genunchi sau șezând. Muzica gregoriană este de o frumusețe unică, textele liturgice sunt... în latină. Folosirea limbii latine la Abația de la Solesmes este un har. Cântul gregorian ajută, prin frumusețe, să înalțe sufletele la Dumnezeu prin rugăciune.

Acum, la Jubileul de 1000 de ani,
(continuare în pag. 17)

(urmare din pag. 16)

Abația de la Solesmes își poate etala bogăția de veacuri. Calendarul Jubileului dovedește acest lucru: Deschiderea Anului Jubiliar, 12 octombrie 2009; Colocviul asupra istoriei Abației de la Solesmes și a monahismului benedictin, mai, 2010; Zi aniversară la Mans și La Couture, mai 2010 (vechi abații benedictine); Ziua Mănăstirii Cluny, iunie 2010; Colocviu asupra cântului medieval și asupra cântului gregorian, septembrie 2010; Liturghia solemnă și închiderea Anului Jubiliar, 12 octombrie 2010. Concerte de orgă, expoziții de manuscrise, lansări de cărți, printre care și „*Solesmes 1010/2010 - La paix benedictine*” a Pr. P. Thierry Barbeau, vin să întrească bogatul program jubiliar.

La lucrări sunt prezente cele mai marcante personalități ecleziastice, culturale și ale Ordinului Benedictin.

Nu se poate vorbi despre istoria Abației de la Solesmes fără a aminti că ea a dăruit Bisericii și omenirii figuri de mare prestanță, prin credință, caracter, inteligență, performanță

Le réfectoire de l'abbaye nouvelle de Solesmes.

intelectuală, apostolat și caritate.

Ne bucură faptul că Ordinul Benedictin este prezent și în România. Mănăstirea benedictină „Calvaria” din Cluj, închinată Precuratei, datează din secolul al XI-lea. Chiar dacă acum ea nu mai aparține Ordinului, sute de ani a însemnat prezența profundei spiritualități benedictine la noi. Arhiepiscopul Raymund Netzhammer (1862-1945) al Arhiepiscopiei Romano-Catolice de București, preot de adâncă credință și cultură, a fost călugăr benedictin. Azi, sunt orașe unde ramura feminină a Ordinului lucrează în centre pentru copiii instituționalizați.

La aniversarea celor 1000 de ani de existență a Abației de la Solesmes, rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu și pe Sfânta Fecioară, patroana Mănăstirii, să reverse haruri peste Solesmes, ca rugăciunile ce se înalță spre Ceruri din acel loc sfânt să susțină binele în lume și să răspândească Împărăția lui Dumnezeu în suflete și pe întregul pământ.

O. B.

Bibliografie

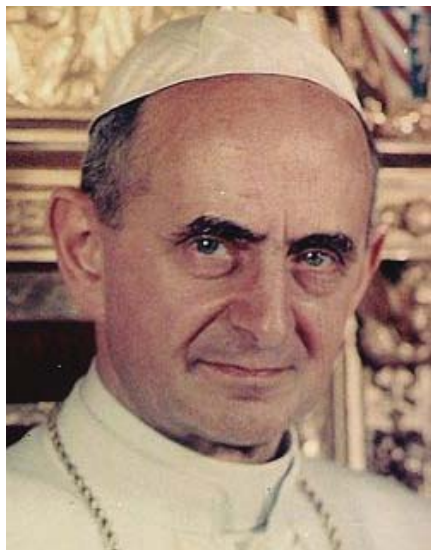
- „Lettre aux amis de Solesmes”
nr.140, octobre 2009
„Lettre aux amis de
Solesmes” nr.141, janvier-mars 2010
„L’homme nouveau”
nr.1467,10 avril 2010-07-26
„Famille chretienne” nr.1691,
juin 2010

Papa Paul al VI-lea (XIV)

- Arhitect al timpurilor -

Paul al VI-lea a făcut din viața sa o Liturghie, nu numai pentru că ea este rugăciune și ofrandă, dar și pentru că îi dădea modelul său, harul și frumusețea sa. De la Liturghie, în viața Papei, a fost ritmul regulat al muncii, simțul și respectul obiceiurilor, pasiunea pentru muzica de valoare. Paul al VI-lea era aproape de rafinament, îi era proprie o exigență estetică asemănătoare tradiției benedictine. Mai mult ca alții, aplica definiția lui Bossuet: „*Simplitatea este frumusețe*”. Îi plăceau lucrurile simple și frumoase, cum au fost și funeraliile sale. Simplitatea nu este sărăcie, este o renunțare la inutilitate, la ceea ce este de prisos. Înlătură, nu adaugă. Preferă linia podoabei. Arhitect al spațiului și al timpului, și-a organizat viața armonios.

Paul al VI-lea a vorbit și a scris cu măsură. Dosarele ce urmau să fie date în lucru aveau adnotări făcute cu grijă. Redacta încet, cu un scris frumos, cu linii ferme și subțiri, scris puțin alterat la vârsta înaintată. Nu improviza niciodată. Își scria discursurile și le citea clar, cu pauze între fraze, accentuând raporturile dintre probleme. Își aduna cuvintele și la așeza în fraze cum alege și sortezi lucrurile într-

un coș, spunea Jean Guitton; alegea un cuvânt sau altul în funcție de sens. Expresia era muncită, stilul șlefuit ca să țâșnească sensul unei gândiri bogate și profunde, constant alimentată de imensele lecturi. Vocea sa, puțin atenuată, se modula în fraze cu o muzicalitate care încântă și pătrunde. Paul al VI-lea excela în predici, unde cuvântul se îmbina cu spontaneitatea sensibilității, disciplina gândirii și calitatea limbajului. Un Papă mistic, filozof și muzician. Papa Paul al VI-lea, într-un domeniu sau altul, dădea dovada unei originalități desăvârșite.

Dar cea mai mare calitate a sa

(continuare în pag. 19)

(urmare din pag. 17)

a fost aceea de a fi un om al timpului său, un om modern care trăiește dificultatea de a fi al oamenilor epocii noastre, al incertitudinilor și frământărilor lor. Prin aceasta a fost cel mai modern Papă, poate singurul din generația noilor Pontifi. Fiecare în maniera sa, Ioan al XXIII-lea, Ioan Paul I, Ioan Paul II, au fost oameni ai certitudinilor, fără ezitări, solizi, robuști, de o deosebită seninătate. Ca cei mai mulți dintre contemporanii noștri, Paul al VI-lea era neliniștit, de-o sensibilitate extremă, chinuit noaptea de tulburările lumii și de ale oamenilor. Sub aparența sa egală, a umorului și a atitudinii sale, el trăia frământări ascunse. Atunci când greutatea era foarte mare, își mărturisea slăbiciunea,

singurătatea și cerea ajutor. Papa însuși avea nevoie de îmbărbătare. Cel care nu vedea decât exteriorul vieții și activității sale putea să-și imagineze că Papa trăia într-o atmosferă senină, superioară, unde totul este frumos, ușor și de admirat... Dar, în pofida ajutorului spiritual dat de Dumnezeu, Papa simțea profund grijile care îi stăteau în față, griji venite din insuficiența umană cu care în fiecare minut se găsea confruntat. Uneori se afla aproape în conflict cu greutatea enormă și nemăsurată a datoriilor sale, a problemelor și a responsabilităților sale.

Monolog cu sine însuși, convorbire cu Dumnezeu, dialog cu ceilalți, toate acestea îi erau caracteristice; Paul al VI-lea ducea simultan această triplă conversație. Pentru el dialogul era un mijloc de cunoaștere, metodă de explorare, de aprofundare și de progres. Prin dialog, problemele fără ieșire se revăd, punctele de vedere se reapropie, prejudecățile cad.. Pentru Paul al VI-a dialogul duce spre unanimitate și comuniune. În ochii săi, mai mult decât orice, deciziile trebuie să fie convergente. Având o viziune clară asupra dificultăților unei probleme, găsea soluții posibile pentru rezolvare. Cântărea, prefera să aștepte, analiza detaliile, timpul îl ajuta, apoi decidea și acționa.

(va urma)

„Comoara catacombelor romane”

Portretele Apostolilor Petru, Paul, Andrei și Ioan, datând de la sfârșitul secolului al IV-lea, au fost descoperite recent într-o catacombă din Roma. O comoară ascunsă a fost descoperită la Roma, sub o clădire de beton de opt etaje construită în anul 1950. În sudul Romei, în cartierul Ostiense, între doi pereți ai clădirii amintite este o scară care coboară spre o poartă necunoscută. În spatele acestei porți se găsește o comoară picturală de înaltă calitate: cea mai veche reprezentare iconografică a Apostolilor Petru, Paul, Andrei și Ioan.

Existența catacombei numită „a Sf. Thecle” este cunoscută de la începutul secolului al XVIII-lea. Culoarele întunecoase și reci au servit drept pivnițe pentru podgoriile de la suprafață, în plină câmpie, la câteva sute de metri de Bazilica „Sf. Paul în afara Zidurilor”. Dar ele erau rar vizitate și puțin restaurate. Acestea au ieșit din anonimat datorită arheologilor Vaticanului care au dorit să pătrundă secretul unei camere funerare, un *cubiculum* ai cărui pereți păreau că ascund ceva sub grosimea de calcar: cele mai minunate picturi. Timp de doi ani s-a lucrat cu toată discreția. La început s-a lucrat cu instrumente tradiționale, apoi, la patru metri adâncime sub pământ, cu laser, pentru a nu deteriora picturile murale. Se pare că mormântul a aparținut unei femei aristocratice romane, căci pe pereți este reprezentată într-o îmbrăcăminte luxoasă. Munca aceasta lentă a permis să se identifice, pe pereții din *cubiculum*, numeroase scene biblice: Daniel în groapa leilor, Adorația Magilor, Învierea lui Lazăr, Cristos în măreție. Dar tavanul acestui mic mormânt oferă cele mai emoționante descoperiri: o frescă în tonuri ocru care reprezintă, în centru, pe Bunul Păstor cu o oaie pe umeri, și patru portrete în formă de cerc care au fost identificate a fi ale Sfinților Apostoli Petru, Paul, Andrei și Ioan. Fiecare poate fi recunoscut cu ușurință: Petru cu barba sa și părul alb, Andrei cu aerul său impulsiv și puternic, Ioan cu alura lui tinerească, Paul cu barbișonul său și cu un început de calviție.

Această frescă datează de la sfârșitul secolului al IV-lea și este *cea mai veche icoană a acestor sfinți*, ne spune Barbaea Mazzei, responsabilă acestor lucrări. Este vorba, ne asigură la rândul său Directorul catacombelor din Roma, Fabrizio Bisconti, de *primele imagini ale Apostolilor*.

Cel care are șansa să viziteze aceste catacombe este surprins de prospețimea portretelor de pe tavan, ele pot fi chiar atinse... dacă nu-l oprește dorința de a fi păstrate pentru eternitate. Dar la Roma, cinci catacombe sunt deschise zilnic pentru public. Pentru a admira portretele Sfinților Apostoli Petru, Paul, Andrei și Ioan, mai trebuie așteptat.

După „Famille chretienne”